

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΚΑΙ ΡΑΓΙΑΔΕΣ ΜΕΤΑΞΥ 1728-1849

Τριακόσια χρόνια μετά την άλωση της Θεσσαλονίκης, οι Οθωμανοί δυνάστες συνέχιζαν να εξισλαμίζουν δια της βίας τους ραγιάδες. Δύο Ελληνίδες της Θεσσαλονίκης, που έτσι είχαν εξισλαμισθεί, τόλμησαν να δηλώσουν ότι επιστρέφουν στην Ορθοδοξία. Αυτό κρίθηκε έγκλημα, σύμφωνα με το Ισλάμ, και φυλακίστηκαν αλλά το 1738 απέδρασαν. Ο Σουλτάνος θεώρησε τόσο σπουδαίο το γεγονός ώστε εξέδωσε φερμάνι και διέταξε ανακρίσεις. Τελικά διαπιστώθηκε ότι την απόδραση οργάνωσε ο δεσμοφύλακας. Πρόσφατα είχε εξαναγκασθεί κι' αυτός να εξισλαμισθεί αλλά μέσα του παρέμενε Χριστιανός.

Είναι αξιοσημείωτο ότι οι Οθωμανοί εφήρμοζαν τον προσηλυτισμό αλλά τον ανακήρυσσαν έγκλημα όταν Καθολικοί και Προτεστάντες Ευρωπαίοι τολμούσαν να προσηλυτίσουν Ορθοδόξους ραγιάδες. Το 1728 ο Σουλτάνος σε φερμάνι του προς όλους τους Μεγάλους Βεζύρηδες, πασάδες, μολάδες και ιεροδίκες της Ρούμελης -της χώρας των Ρωμιών- αναφέρει: *Ενεφανίσθησαν εις την Αυτοκρατοριάν Μου μερικοί Φράγκοι ιερείς, οίτινες, έχοντες σκοπούς δολίους και δοξασίας πεπλανημένας, περιφέρονται εις τας πόλεις και τας χώρας και προσηλυτίζουν εις το φραγκικόν δόγμα Έλληνας, Αρμενίους, Χαλδαίους και Σύρους ενσπείροντες την ραδιουργίαν, τα σκάνδαλα και την διαφθοράν. Είναι όθεν σοβαρώτατον ζήτημα του Κράτους Μου να παταχθούν αυταί αι ραδιουργίαι, διαβολαί και απάται.* Με άλλο φερμάνι του το 1758 ο Σουλτάνος απαγορεύει στους ραγιάδες να φορούν φράγκικα ρούχα.

Οι τοπικοί Οθωμανοί και οι απεσταλμένοι της Υψηλής Πύλης λήστευαν προς ίδιον όφελος του ραγιάδες συστηματικά και σε μεγάλο βάθος χρόνου, όπως πιστοποιούν αλληπάλληλα φερμάνια. Το 1728 ο Σουλτάνος επιτιμά τον Βαλή Θεσσαλονίκης Ρετζέπ πασά ότι *παρά το Ιερόν Δίκαιον μετέρχεται βίαν και τυραννίαν επί των ραγιάδων προς ίδιον χρηματισμόν και διαπράττει μυρίους εκβιασμούς κατά των απόρων και αδυνάτων.* Και τον προειδοποιεί ότι, αν συνεχίσει, θα του πάρει το κεφάλι. Ωστόσο, οι βαρβαρότητες συνεχίζονται και, γι' αυτό, το 1753 παύεται ο καιμκαάμης Νουμάν πασάς. Αλλά το 1755 άλλο φερμάνι γράφει ότι οι υπάλληλοι της Πύλης, Μουμπασίρ, *κατέστησαν μάστιγες του πτωχού Λαού.* Μάστιγες των ραγιάδων, όμως, είναι όλοι οι πολιτικοί, στρατιωτικοί και θρησκευτικοί αξιωματούχοι της Ρούμελης. Το 1758 ο Σουλτάνος τους διατάσσει *όπως μη λαμβάνουν ούτε ένα άσπρον ως δώρα από τους πτωχούς και τους προειδοποιεί ότι αν ήθελον ακούσει τιοιούτους εκβιασμούς, οι Μεγάλοι Βεζύραι Μου θα εξοντωθούν.*

Ωστόσο, και ο ίδιος ο Σουλτάνος απομυζούσε τους ραγιάδες του με απίστευτους φόρους. Επί παραδείγματι ήσαν υποχρεωμένοι να πληρώνουν «φόρο νυμφών» όσοι ραγιάδες νυμφεύονταν -τον Αρουσάνε. Οι Εβραίοι αρνήθηκαν προς στιγμήν να τον πληρώσουν με την δικαιολογία ότι δεν ήσαν Χριστιανοί αλλά φερμάνι το 1743 τους διέταξε να συμμορφωθούν.

Στις αγριότητες πρωτοστατούν και οι Αλβανοί οι οποίοι έως το 1912 ταυτίζονται με τους Οθωμανούς, αποτελούν τους καταδρομείς της Αυτοκρατορίας στα Βαλκάνια και αρκετοί ανέρχονται έως τα υψηλότερα αξιώματα. Το 1779, όμως, ξεπέρασαν κάθε όριο και ρήμαξαν τον Μοριά. Τότε σε φερμάνι του ο Σουλτάνος αποφαινεται:

Η φυλή των Αλβανών είναι ταπεινής καταγωγής, ευτελούς δημιουργίας και αχρεία. Οσάκις ανετέθη εις αυτούς υπηρεσία, οι Αλβανοί, εκτός της απιστίας που επέδειξαν, απετόλμησαν να διαπράξουν πλείστας αισχράς πράξεις, να ασκήσουν ποικίλας τυραννίας και βασανιστήρια εναντίον των πτωχών ραγιάδων Μου, να καταστρέψουν πόλεις και να εξοντώσουν τους κατοίκους. Όθεν ουδείς να προσλαμβάνεται.

Ούτε αυτό ούτε τα προηγούμενα φερμάνια τηρήθηκαν, φυσικά. Αντίθετα το 1804 ο Σουλτάνος διόρισε Ρούμελη-Βαλεσή τον τρομερό Αλβανό Αλή πασά Τεπενλελή και ενωρίτερα είχε διορίσει πασάδες τους δύο γιούς του. Τον επόμενο χρόνο ο Αλή πασάς κατέλαβε και κατέστρεψε την Νάουσα η οποία ήταν αυτόνομη πόλη. Ταυτόχρονα λεηλάτησε όλη την Μακεδονία έως την δυτική όχθη του Αξιού και ερήμωσε πολλά

αυτόνομα βλαχοχώρια, παρ' ότι ήσαν αυτόνομα ιερά βακούφια της Βαλνιτέ Σουλτάνας. Ωστόσο, επιβεβαίωσε το φερμάνι του 1779 για τους Αλβανούς και το 1821 τον επικήρυξε ως αποστάτη ο Σουλτάνος στον οποίον εστάλη κομμένο το κεφάλι του το 1822. Παρ' όλα αυτά, Αλβανοί εξακολούθησαν να λαμβάνουν ανώτατα αξιώματα. Αλβανός ήταν ο Αρχιστράτηγος της Μακεδονίας Χασάν Ταχσίν πασάς που το 1912 έχασε όλες τις μάχες του με τον Ελληνικό Στρατό και πάρε δώσε τη Θεσσαλονίκη στην Ελλάδα μετά 482 χρόνια οθωμανικής τυραννικής κυριαρχίας. Αλβανός, επίσης, ο Εσάτ πασάς που το 1913 παρέδωσε τα Γιάννενα. Αμφότεροι επικηρύχθηκαν τότε από τον Σουλτάνο. Έχει ο καιρός γυρίσματα.

Οι καιροί της Θεσσαλονίκης ξετυλίγονται στα φερμάνια. Επειδή η πόλη είναι ανέκαθεν η κεντρική πύλη της Νότιας Βαλκανικής προς/από τις θερμές θάλασσες, οι ξένοι Πρόξενοι αντιπροσώπευαν το διεθνές εμπόριο των χωρών τους. Απαραίτητοι ήσαν οι ραγιαδες δραγουμάνοι -διερμηνείς- των Προξενείων οι οποίοι ασκούσαν μεγάλη επιρροή διότι ήσαν εξ ορισμού οι αποκλειστικοί διαμεσολαβητές. Αυτοί και οι ντόπιοι Έμποροι Ευρώπης διορίζονταν με οθωμανικό βεράτι. Το 1759 υπήρχαν 24 διερμηνείς σε έξη Προξενεία, 12 Έλληνες και 12 Εβραίοι. Τότε Προξενεία διέθεταν η Γαλλία, η Αγγλία, η Σουηδία, η Γαληνοτάτη Δημοκρατία της Βενετίας, το Βασίλειο των Δύο Σικελιών και η Δημοκρατία της Ραγούζας - το σημερινό Ντουμπρόβνικ.

Εντωμεταξύ σεισμοί και μεγάλες πυρκαγιές σαρώνουν τη Θεσσαλονίκη. Το 1723 σεισμός είχε γκρεμίσει μεγάλα τμήματα των τειχών συθέμελα, οπότε διατάσσεται η άμεση αναστήλωσή τους και επιμερίζεται η σχετική δαπάνη. Μετά ένα αιώνα νέος σεισμός το 1830 κατέστρεψε όλα τα παράλια τείχη από τον Λευκό Πύργο έως τον Πύργο του Βαρδαρίου ενώ προκάλεσε μεγάλες ζημιές σε άλλα τείχη. Ο καϊμακάμης και στρατάρχης Χατζή-Μουσταφά πασάς διατάσσει να επισκευασθούν αμέσως τα τείχη του Κανλή Κουλέ (Πύργος του Αίματος, ο σημερινός Λευκός Πύργος) επειδή υπήρχε άμεσος κίνδυνος να αποδράσουν οι εκεί εγκάθειρκτοι κατάδικοι.

Το 1840 νέα μεγάλη πυρκαγιά προκαλεί τόσο μεγάλες καταστροφές ώστε φερμάνι χαρίζει ορισμένους σημαντικούς φόρους που δεν μπορούν πια να πληρώσουν οι πυροπαθείς ραγιαδες Έλληνες και Εβραίοι. Στις 20 Δεκεμβρίου 1842, όμως, στη Στοά Μαζή-Χάνι, στη διασταύρωση των σημερινών οδών Φράγκων και Κατούνη, ξεσπάει πυρκαγιά την οποία ο άνεμος μεταφέρει ανατολικά. Ο καϊμακάμης αναφέρει ότι κάηκαν 140 εργαστήρια, 2 εμπορικές στοές, 4 αποθήκες, 3 μέγαρα και πολλά σπίτια. Το 1846 αναφέρει ότι *δια την προστασίαν και υγείαν όλων των κατοίκων από τας τρομεράς επιδημίας διαφόρων νόσων ελήφθησαν τα απαιτούμενα μέτρα και ιδρύθησαν απολυμαντήρια*. Προσθέτει ότι, παρά ταύτα, δεν επικρατεί καθαριότητα στη Θεσσαλονίκη όπου αντίθετα σωροί σκουπιδιών και κοπριάς χάσκουν στις πλατείες, στους δρόμους, στην αγορά και σε πολλά σπίτια-ιδίως εβραϊκά. Σύντομα διατάσσει όλους τους παροδίους κατοίκους να καθαρίζουν τους δρόμους που ήταν γεμάτοι σκουπίδια, λάσπη και βρώμικα νερά και να κατασκευάσουν τα λιθόστρωτα που όλα σχεδόν ήταν κατεστραμμένα. Το 1849 δίνει εντολή στους Μουσουλμάνους να κάνουν ναμάζι -προσευχή- πέντε φορές κάθε μέρα στα τζαμιά και να μη διέρχονται τον καιρόν των εις τα καφενεία ή να περιφέρωνται. Όσοι κάτοικοι κυκλοφορούν την νύχτα είναι υποχρεωμένοι να κρατούν αναμμένο φανάρι. Αλλιώς πυροβολούνται.

Και μια τελευταία πληροφορία, μάλλον άγνωστη. Τον Μάιο 1859 οι έμποροι Σερρών Ιωάννης Δαλίδης και Κωνσταντίνος Σταυροβίτης συνάπτουν με την Υψηλή Πύλη συμβόλαιο και αποκτούν το προνόμιο να ασκούν συγκοινωνία με ατμοκίνητα ποταμόπλοια στους ποταμούς Αξιός και Νέστος τους οποίους επιτρέπεται να ενώσουν με τους παραποτάμους τους εφ' όσον τους καταστήσουν πλεύσιμους.

Δεν γνωρίζουμε αν τελικά κυκλοφόρησαν ποτέ ποταμόπλοια στη Μακεδονία.